

tarîhin aynasından
SEHİR KİTAPLIĞI

Veliyyuddin Yeken
MALUM VE MECHÛL
[Bir Osmanlı Aydınının Sivas Hatıraları]

Doç. Dr. Murat Özcan
Prof. Dr. İsmet Çetin

VELİYYUDDİN YEKEN

Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri

Prof. Dr. Musa YILDIZ

1. GİRİŞ

Osmanlı coğrafyasının en önemli kültür merkezlerinden birisi Mısır'dır. Orada yetişen pek çok aydın, eserleri ve hayat hikâyeleriyle yakın döneme tanıklık etmektedirler. Ancak geniş Osmanlı coğrafyasındaki kültür merkezleri üzerinde yeterince çalışma yapılmamış olması, beraberinde pek çok son dönem Osmanlı aydınının, eserlerine rağmen, edebiyat dünyasında hak ettikleri yeri alamamış olmalarına sebep olmuştur. Veliyyuddîn Yeken (1873-1921) de bu aydınlardan birisidir. Onun yaşadığı yıllar, mücadelesi, sürgün hayatı, gazeteciliği, yazarlığı ve şairliği tarihimizin yakın dönemine ışık tutacak önemli bilgilerle doludur. Veliyyuddîn Yeken bu asrın başlarında yaşamış bir yazar ve şair olarak çağdaş Arap edebiyatının önemli bir şahsiyetidir. Bu önem yakın tarihimize ve yaşadığı dönemdeki siyasî, kültürel, dinî ve sosyal hayatın anlaşılmasına ışık tutması açısından daha da artmaktadır. Bilhassa eserleri, makaleleri ve hatıraları Osmanlı Devletinin son dönemindeki çalkantılı olayların günümüze yansıtılmasında önemli birer tarihî belge niteliğindedir. Bu açıdan, onun Sivas hatıraları ve diğer eserlerindeki tarihimizle ilgili bilgilerin Türkçemize aktarılması yararlı olacağı düşünülmektedir. Veliyyuddîn Yeken her ne kadar Sivas'ta geçirdiği 8 yıl çile ve hastalıklar çekmiş ise de, edebî yönden en verimli yıllarını burada yaşamıştır. Zira el-Ma'lûm ve'l-Mechûl isimli iki ciltlik eseri ile diğer eserlerinden bazılarının taslağı ve muhteviyatı bu dönemde ortaya çıkmıştır.

Yeken,¹ Türkçe “yeğen” kelimesinin Arapça yazılış şeklidir. Mısır Valisi Mehmet Ali Paşanın yeğenlerinin aldığı aile adıdır. 1992 sonrası Lübnan parlamentosunda bir dönem milletvekilliği yapmış Lübnan merkezli el-Cemâatü'l-İslâmiyye'nin kurucusu, âlim ve siyasetçi Fethi Yeken² (1933-2009) de bu aileye mensuptur. Fethi Yeken, zaman zaman Türkiye'ye yaptığı ziyaretlerinde kendisinin Sivas asıllı olduğunu ifade etmiştir.

1 Yeken (يكن) kelimesi Türkçe bir kelimedir. Anlamı ise; “a) Birine göre kardeşinin çocuğu. b) Birine göre amca, hala, dayı veya teyzenin çocuğu: “Ama yeğeninine ona çeken tek yanı yoktur”, “T. Buğra”. T.D.K. Türkçe Sözlük, Ankara 1988, II, 1615.

2 Orhan Ençakar, “Yeken, Fethî”, TDV İslâm Ansiklopedisi, EK-2, s. 679-681 <https://islaman-siklopedisi.org.tr/yeken-fethi> (08.05.2020).

2. HAYATI

Veliyyuddîn Yeken, 6 Mart 1873 tarihinde İstanbul Süleymaniye'de dünyaya geldi.³ Türk asıllı babası Hasan Sırrı Paşa, gençliğinde siyasi nedenlerden dolayı Kahire'yi terk edip Avrupa'ya göç etmek durumunda kalmıştır ve aynı zamanda Mısır Valisi Mehmet Ali Paşanın kız kardeşinin oğlu olan Küçük İbrahim Paşanın oğludur. Uzun süre Avrupa'da kaldıktan sonra Türkiye'ye gelen Hasan Sırrı Paşa Çerkez emirlerinden birinin kızı ile evlendi. Veliyyuddîn'in annesi Çerkez emirlerinden birinin kızıdır. Ailesi Rus zulmünden kaçarak Osmanlı'ya sığınmıştır. Osmanlı Devleti de bunlara Sivas yöresinde ikta sistemine göre araziler vermiştir. Kaderin bir cilvesi olarak daha sonra Veliyyuddîn de Sivas'a, yani Anadolu'da yurt tuttıkları ilk coğrafyaya sürgün olarak gönderilecektir. Daha sonra babası vefat ettiği için Yeken'in annesini Osmanlı sultanı Abdülhamit'in oğullarından birisi olan Emir Burhaneddin Efendi himayesine alarak yetişmesini ve terbiyesini üstlenmiştir. Buna göre Veliyyuddîn aristokrat bir çevrede eğitim görmüştür. Fakat kendisi hayat mücadelesinde daima zayıfların yanında olmuş haksızlık ve zulme karşı başkaldıran bir kimlikle tanınmıştır. Hatta bu sebepten dolayı kendisine edebi ve siyasi çevrelerde 'Aşiku'l-Hurriye (Hürriyet Aşığı) lakabı verilmiştir.⁴ Hasan Sırrı Paşa 1876 yılında, yani Veliyyuddîn üç yaşında iken ailesi ve çocuklarıyla birlikte Mısır'a taşındı.⁵

Veliyyuddîn Yeken'in babası, Mısır'da vefat ettiğinde kendisi altı yaşındaydı. Ölmeden önce ailesine o zamanın Mısır Maliye Bakanı olan kardeşi Ali Haydar Paşanın velayet etmesini vasiyet etti. Böylece o, amcasının himayesi altında yetişmeye başladı. Amcası Veliyyuddîn Yeken'i zamanın Mısır yönetici ve aristokrat çocuklarının özel eğitim gördükleri Medresetu'l-Encâl 'e gönderdi⁶.

Bu okulu Hidiv Tevfik Paşa kurmuştu. Bu okulda yabancı dil olarak temel İngilizce eğitimi aldı. Ayrıca matematik ve coğrafya eğitimi de gördü. Diğer taraftan Hidiv Abbâs Paşa ile bu okulda iken arkadaş oldu. Çok geçmeden Medresetu'l-Encâl'den Medresetu Marsil 'e geçti. Buranın müdürü meşhur Fransız

3 Veliyyüddin Yeken, et-Tecârib, (Thk: Cibran Mes'ûd), Beyrut, y.y., 1978, s.22-23.

4 Faruk Bozgöz, "Son Dönem Bir Osmanlı Aydını ve Düşünürü: Veliyyüddîn Yeken", Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, S.3, Ankara 2001, s. 131-143.

5 Hannâ el-Fâhurî, el-Mücez fi'l-Edebi'l-Arabi ve Târihihi, Beyrut 1991, IV, 240; Hayruddîn Zirikî, el-A'lâm, Beyrut 1969, IX, 137; Komisyon, el-Mufid fi Terâcimi's-Şu'arâ' ve'l-Udebâ', Beyrut 1993, II, 156.

6 'Alâ'uddîn Vâhid, 'Aşiku'l-Hurriye Veliyyüddîn Yeken, Kahire 1987, s. 10, Hannâ el-Fâhurî, a.g.e., s. 241.

âlimi Mösyö Marsil'di. Kendisinden Fransızca öğrendi ve birçok fikirlerinden etkilendi. Son olarak da Medresetu'n-Nurmâl et-Tevfikiyeye kaydolarak lise eğitimini burada tamamladı⁷. Veliyyuddîn'in eğitim süreci boyunca hâkim kültür Mısır kültürüdür. Türk bir baba ile Çerkez bir anneden doğan ve Mısır kültür ortamında yetişen Veliyyuddîn Yeken, tipik bir Osmanlıdır. Her zaman kendi Osmanlılık ve Türklüğü ile övünmüştür⁸.

Yaşadığı dönemde benimsenen sıkı gelenek göreneklere rağmen Yeken, çevresindeki gelenekçi insanlara bir tepki olarak Yunanlı Hıristiyan bir kadınla evlendi. Bu kadından iki çocuğu dünyaya geldi. Gelenekçi çevresine olan kızgınlığı, küskünlüğü ve dargınlığı nedeniyle çocuklarının birine Can diğereine ise Victoria adını verdi.⁹

1895-1896 yılları arasında Veliyyuddîn İstanbul'a gitti. Burada amcası Muhammet Faik Yeken Beyin yanında tam bir yıl kaldı. Bu süre içinde İstanbul'a ve boğaza karşı hayranlığı tutku derecesine vardı. Daha sonra, ondaki bu Osmanlı vatanına olan hayranlığının şiirlerine de yansıdığı görülmektedir¹⁰. İstanbul ise, onun hayallerinin ülkesi oldu. Sürekli olarak oranın özlemiyle yanıp tutuştu. İstanbul'a geldiğinde Şûrâ Meclisi üyesi amcasının yanında çok iyi bir ortam buldu. Sultan II. Abdülhamit kendisine ikinci derece bir memuriyet verdi. İstanbul'da kaldığı sürede İstanbul'un tüm mahallelerini, caddelerini ve sokaklarını adım adım gezdi. Boğazın manzaralarını ve büyüleyici güzelliklerini zevkle seyretti. O daima kendisinin asil bir Osmanlı nesline mensup olduğu hissini taşıdı. Gönünü tutku derecesinde aşırı bir samimiyetle Osmanlı birliğine adadı¹¹. Veliyyuddîn Yeken, bir yıl İstanbul'da ikamet ettikten sonra, 8 ay kalacağı Mısır'ı özledi ve oraya döndü. Niyetinde Mısır'da ıslahat hareketleri için çalışmak vardı. Bu amaçla el-İstikâme dergisini kurdu. Bu dergide ülke siyasetçilerine, zulüm ve istibdat yanlılarına yüklendi ve onları sert bir dille eleştirdi¹². Ertesi yıl Veliyyuddîn Yeken, ikinci kez İstanbul'a geldi. Orada Gümrük Vergileri Cemiyetinde üye olarak görevlendirildi. Rakamlarla uğraşmak kendisine göre değildi¹³. Bir dilekçe ile Sultan II. Abdülhamit'e müracaat ederek yapabileceği bir başka işe tayin edilmesini talep etti. Bunun üzerine II. Abdülhamit onu Maârif Yüksek Meclisine üye olarak atadı.

Bu görevler daha çok kendisinin susturulması içindi. Fakat sonraki günler bunun aksini gösterecekti. Kendisi bulunduğu kurumdaki ayak oyunlarını, yozlaşmaları ve bozulmaları göreyek bunlarla mücadele yolunu tuttu. Bu çerçevede Maârif Bakanı ve Genel Sekreteri ile tartıştı. Padişahın divan bakanını hafife aldı

7 'Alâ'uddîn Vâhid, a.g.e., s. 11, 12.

8 Veliyyüddîn Yeken, et-Tecârib, Beyrut, 1972, s. 12.

9 Muhammed Hammûd, Veliyyüddin Yeken Beyne Biydi's-Sahâif ve Südi't-Tecârib, Beyrut, Darul-Fikri'l-Lubnânî, 2004, s.16.

10 Veliyyüddîn Yeken, el-Ma'lûm ve'l-Mechûl, I, 141.

11 Hannâ el-Fâhurî, a.g.e., IV, 241.

12 a.e., s. 243; et-Tecârib, s. 13.

13 el-Ma'lûm ve'l-Mechûl, I, 144.

ve halk üzerinde çok etkin bir nüfuza sahip olan Sultan II. Abdülhamit'in arkadaşı Ebû'l-Hudâ (1850-1909)'nın yaptığı işleri çeşitli gazetelerde yazdığı yazılarla eleştirdi. Bu durum Bab-ı Âli'de karışıklıklara sebep oldu¹⁴. Bu tür faaliyetlerinden dolayı da Veliyyuddîn şimşekleri üzerine çekti ve II. Abdülhamit'in casuslarının boy hedefi durumuna düştü. Padişahın adamları Veliyyuddîn'e birçok komplo düzenlediler. Casuslar ve komplocular peşine düştüler ve bir açığını bulmak için fırsat kollamaya başladılar. Hafiyeye Teşkilatı, onun, Ahrâr-ı Osmâniye mensupları ile ilişkisi olduğu kuşkusuna sahipti. Bu yüzden peşinden hiç adam eksik etmediler. Bir gün Zâbita Nâzırı Şefik Paşa, 2 Ocak 1902 tarihinde bazı adamlarını göndererek evini arattırdı. Adamlar Veliyyuddîn'in evine gelerek karısını, annesini ve küçük çocuklarını korkuttular. Evindeki bazı evraklara ve belgelere el koydular. Tutuklanıp hapse gönderildikten sonra Veliyyuddîn Yeken, bir süre hapis yattı, daha sonra da Sivas'a sürgün edildi. Osmanlı Devletinde 1908 yılında II. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle birlikte devletin siyasî yapısı farklı bir biçim kazandı ve Veliyyuddîn Yeken bundan nasibini aldı. Bir Anadolu şehri olarak sevip ısındığı Sivas'tan, güzellikler şehri İstanbul'a gitti. Burada fazla kalmadı ve ailesiyle birlikte Mısır'a döndü¹⁵. Kahire'ye varışıyla birlikte yazı hayatına da başladı. Arkadaşları dönüşünün şerefine bir parti düzenlediler. Bundan sonra makaleler ve hatıralarını o dönemde Mısır'da yayınlanmakta olan el-Mukattam, el-Ehrâm, el-Mu'eyyed, er-Râ'idu'l-Misrî ve ez-Zuhûr isimli dergi ve gazetelerde yayınladı. Bir müddet bir arkadaşının sahibi olduğu el-İkdâm isimli gazetenin yayın yönetmenliğini yaptı. Daha sonra bu görevinden ayrıldı. Çok geniş bir vakit bulma imkânına kavuştu. Bu sıralarda eserlerinin derlenmesi, tahkiki ve yayına hazırlanmalarıyla uğraştı. Bir ara Adalet Bakanlığında görev aldı ve bu görevinden çok memnun kaldı. 1914 yılının sonlarına kadar da bu görevini sürdürdü. Daha sonra Hüseyin Kâmil'in sekreterliğini yaptı. Kendi ifadesine göre hayatının en mutlu günlerini bu sırada geçirdi¹⁶.

Veliyyuddîn göğsünden ve ciğerlerinden rahatsız oldu. Daha sonra gün be gün bu rahatsızlığı arttı ve 6 Mart 1921 tarihinde Kahire'de vefat etti. Mezarı, Kahire'deki Karâfetu'l-İmâm mezarlığındaki aile kabristanındadır¹⁷.

Veliyyuddîn'in hayatını iyi anlayabilmek için II. Abdülhamit dönemini, İttihat ve Terakkî'yi, Jön Türkleri, Ahrâr-ı Osmâniye'yi ve yaşadığı dönemin Mısır'ının siyasî coğrafyasını çok iyi bilmek gerekir. Dönemin belli başlı olayları bilindikten sonra Veliyyuddîn; hayat hikâyesiyle, siyasî mücadelesiyle ve tüm eserleriyle Osmanlı Devletinin son dönemine daha iyi tanıklık edebilir.

14 Hannâ el-Fahûrî a.g.e., IV, 243.

15 Sâmî el-Keyyâlî, Veliyyuddîn Yeken, Kahire ts., s. 27.

16 a.e., s. 29

17 Fu'âd Efram el-Bustânî, a.g.e., s. 39.

3. ESERLERİ

3.1. BASILMIŞ ESERLERİ:

3.1.1. el-Ma'ûm ve'l-Mechûl (1909):

İki ciltlik bir eserdir. Birinci cildinde, çocukluk, gençlik ve sürgün yıllarındaki önemli bulduğu hatıralarından söz eder. Bunun yanı sıra II. Abdülhamit dönemindeki Osmanlı Devletinin hâli ile ilgili siyasî görüşlerine yer verir (230 sayfa). İkinci cildinde ise; tamamen Sivas'tan ve Sivas'taki sürgün hayatından bahseder (161 sayfa). Birinci cildi 1909, ikinci cildi ise 1911 yılında Kahire'de Matbû'atu's-Şa'b'da basılmıştır.¹⁸

3.1.2. Havâtiru Niyazî (Niyazi'nin Hatıraları):

Kitabın aslı Resneli Ahmet Niyazi Ağa (1873-1913)'ya aittir (Sabah Matbaası, İstanbul 1326, 240 sayfa). Kendisi Osmanlı Devletinde ilk anayasanın ilanında büyük rol oynamıştır. Veliyyuddîn bu kitabı 1909 yılında Türkçeden Arapçaya tercüme etmiştir (Kahire 1909). Mısırda Ahmet Ali Şükrü matbaasında 265 sayfa halinde yayınlanmıştır. Kitabın başında biri Ahmet Niyazi Ağa'ya diğeri Yeken'e ait olmak üzere iki mukaddime bulunmaktadır. Yeken kitabın sonuna ayrıca bir sonuç bölümü eklemiştir. Bu eserde ana hatlarıyla İttihat ve Terakkî'nin Osmanlı yönetiminde yaptıkları bazı çalışmalara yer verilmiştir.¹⁹

3.1.3. es-Sahâ'ifu's-Sûd:

"Kara Sayfalar" anlamına gelen bu eserde Veliyyuddîn'in el-Mukattam gazetesinde Zuheyr takma adıyla kaleme aldığı toplumun günlük hayatta yaşadığı bir takım siyasî ve sosyal içerikli makaleleri ve bazı şiirleri yer alır (Kahire 1910).

3.1.4. et-Tecârib:

"Tecrübeler" anlamına gelen Veliyyuddîn Yeken'in bu eseri sosyal konuları ele alan makaleleri ihtiva eder (Kahire 1913). Eserde başlıca tarihi bilgilerin öneminden ve aynı zamanda süzgeçten geçirilmeyen tarihi bilgilerin yalan yanlış bilgiler olmaktan öteye geçemeyeceğini vurgulamıştır.²⁰ Doğu toplumlarında edebiyatçılara

18 Yusuf Es'ad Dağır, Mesâdiru'd-Dirâsâti'l-Edebiyye, C. II., Beyrut, 1972, s.765.

19 Hammûd, a.g.e., s.22.

20 Yeken, et-Tecârib, a.g.e., s.46.

yeteri kadar değer verilmediğini ve onlara sahip çıkılmadığını belirtmiştir.²¹

3.1.5. Şiir Divanı:

Bu şiir divanını vefatından sonra kardeşi Yûsuf Hamdî Yeken bir araya getirip derlemiş ve Antûn Cumeyyel'in takdimi ile 127 sayfa olarak neşretmiştir (Kahire 1924). Yeken'in çok yakın dostu olan Antony Cumeyyel, onun hayatını, kişiliğini ve edebi yönünü anlatan on sayfalık bir mukaddime yazmıştır.

3.1.6. Dikrân ve Râ'if:

Yeken'in ifadesine göre özgürlük, hoşgörü, kardeşlik ve zulüm gibi konuları ele alan, II. Abdülhamid döneminde halkın maruz kaldığı zulmü anlatan toplumsal bir romandır. Romanın başkahramanları esere de adlarını veren Dekrân ve Râif'tir. Dekrân çalışıp tıp diploması alan Ermeni bir gençtir. Râif ise Dekrân'ın Türk bir arkadaşıdır.²² Yaşadığı dönemin içinde bulunduğu durum ve coğrafyanın toplumsal ve siyasi konularının irdelendiği bu roman yazarın vefatından önce Mısır'da tarihsiz olarak Mektebetu'l-Hilâl tarafından 96 sayfa olarak neşredilmiştir.

3.1.7. Muhtârât Min Veliyyiddîn Yeken:

Bu eser "Önde Gelen Arap Edebiyatçılar Serisi" nin dördüncü sayıdır. Asıl adı Menâhilu'l-Edebi'l-'Arabî'dir. Bu seriyi 40'lı yıllarda Beyrut'taki Mektebetu Sadr yayın evi 128 sayfa halinde neşretmiştir. Adından da anlaşılacağı üzere bu çalışma Yeken'in diğer eserlerinden yapılan bir derlemedir. et-Tecârib'den yedi, es-Sahâifu's-Sûd'dan mukaddime dâhil olmak üzere on bir, el-Ma'lûm ve'l-Mechûl'dan altı tane olmak üzere toplam yirmi dört makale ve Dîvân'dan da beş şiir bulunmaktadır. Eserin son sayfasında önde gelen Arap edebiyatçıların tam listesi yer almaktadır. Toplam altmış kişinin bulunduğu Arap Edebiyatçılarından dördüncüsü Veliyyuddîn Yeken'dir.²³

3.2. BASILI OLMAYAN ESERLERİ:

Veliyyuddîn Yeken'in eserlerinde adı geçen, fakat şimdiye kadar hiç kendilerine rastlanmamış ve yayınlanmamış kitapları da bulunmaktadır. Bunlar:

3.2.1. el-'Asru'l-Cedîd (Yeni Çağ):

Bu kitapta Mısır'la, Ferûk (İstanbul) arasında cereyan eden bazı olaylar yazar tarafından belgelenmiştir. Yazar el-Ma'lûm ve'l-Mechûl isimli kitabında Ebu'l-Hüdâ ile aralarında geçen bir diyalogda el-'Asru'l-Cedîd (Yeni Çağ) adında bir yazdığından bahseder. Bu kitabı basılması için Mısır'a gönderdiğini fakat ne olduğunu bilmediğini söyler.

21 Yeken, et-Tecârib, a.g.e., s.83-91.

22 Muhammed Mendûr, Muhâderât 'an Veliyyiddin Yeken, 1955, s. 50.

23 Işık, Mesut. «Türk Asıllı Arap Edebiyatçısı Veliyyüddin Yeken'in Eserleri». Universal Journal of Theology 1 / 1 (Aralık 2017): 74-81.

3.2.2. Mi'etu Burhân ve Burhân 'alâ Zulmi 'Abdilhamîd es-Sultân (Padişah Abdülhamit'in Zulmüne Dair 101 Delil):

Bu kitabın ismi kendi divanının ikinci sayfasında geçmektedir. Şimdiye kadar basılıp yayımlandığına dair hiçbir bilgi ve belge yoktur.

3.2.3. 'Afvu'l-Hâtir

Şiir ve nesir olarak yazılmış edebî makalelerinin Emîn Nahle (ö. 1976) tarafından bir araya toplandığı kitabıdır. Bu kitabından et-Tecârib isimli kitabının sonunda bahsetmektedir (Sayda 1955).

3.2.4. Kitâbu'l-'Acâ'ib ve Kitâbu'l-Havâtir:

Bu iki kitabından da "Gözyaşlarıyla Yazılmış Bir Bölüm" isimli bir makalesinde söz etmektedir. Fakat bunun hakkında da hiçbir bilgiye rastlanılmamıştır.

3.2.5. et-Talâk (Boşanma):

Paul Bourget (1852-1935)'in Un Divorce (1904) adlı meşhur romanının Arapçaya çevirisidir. Bu kitabının da basılıp basılmadığı bilinmemektedir. Adları bilinen; ancak kendileri bulunamayan bu eserlerinin dışında, Veliyyuddîn'in kendi döneminde yayınlanmakta olan çeşitli Arapça gazete ve dergilerde de makale ve yazıları bulunmaktadır.²⁴

3.3. HAKKINDA YAPILMIŞ BAZI İNCELEME VE ARAŞTIRMALAR:

3.3.1. "Veliyyuddîn Bek Yeken", el-Muktetaf, c. 57, Kahire 1921.

3.3.2. eş-Şeyh Antûn el-Cumeyyil, "Veliyyuddîn Bek Yeken", el-Muktetaf, Kahire 1921.

3.3.3. Mey, "Veliyyuddîn Yeken'den Bir Şey", es-Sahâ'if, Mısır 1924.

3.3.4. Fu'âd el-Bustânî, "Veliyyuddîn Yeken", er-Rava'i, s.23.

3.3.5. M. Hâlik 'Abdurrahmân, "Veliyyuddîn Yeken", er-Risâle, s. 18.

3.3.6. Kerem Mîlham Kerem, "Lâ Kerâmete li Nebiyyin fi Vatanihi; Veliyyuddîn Yeken", er-Risâle, S. 278, (1773).

3.3.7. "Veliyyuddîn Yeken", Mecelletu's-Şark, S.24, Kahire 1936.

3.3.8. "Veliyyuddîn Yeken", Mecelletu'l-Hurriyye, S. 1, 27, Bağdat.

3.3.9. Aysel Ergül, "Veliyyuddîn Yegen", Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 5, Erzurum 1996, s.203-215.

24 a.e., s. 145-149.

3.3.10. Hüseyin Yazıcı, “Türk Asıllı Mısırlı Yazar Muhammed Veliyyüddin Yeğen”, İlmî Araştırmalar Dergisi, S. 7, İstanbul 1999, s. 235-244.

3.3.11. Faruk Bozgöz, “Son Dönem Bir Osmanlı Aydını ve Düşünürü: Veliyyüddin Yeken”, Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, S.3, Ankara 2001, s. 131-143.

3.3.12. Mehmet Yalar, Eleştirmen ve Şair olarak Veliyyuddin Yeğen’in Çağdaş Arap Edebiyatındaki Yeri, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 2,2007, s. 21-41.

3.3.13. Musa Yıldız, “Bir Osmanlı Aydını Veliyyüddin Yeken ve Sivas Hatıraları”, Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri (ed. Şeref Boyraz), Sivas 2007, II, 471-484.

3.3.14. Musa Yıldız, “Bir Osmanlı Aydını Veliyyüddin Yeken ve Sivas Hatıraları”, Sultan Şehir Dergisi, Yıl:1, S.4, Sivas 2007, s.14-18.

3.3.15. Mesut Işık, “TÜRK Asıllı Arap Edebiyatçısı Veliyyüddin Yeken’in Eserleri”. Universal Journal of Theology 1 / 1 (Aralık 2017): 74-81.

3.3.16. Şükran Fazlıoğlu, “Veliyyüddin Yeken”, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/veliyyuddin-yeken> (09.05.2020).